

По стъпките на една Вазова героиня

„...Тя беше жена около шейсетгодишна, висока, кокалеста – мъжка на вид. На ръце държеше едно дете, увито в скъсано черджо...“ – може би мнозина от Вас, скъпи читатели, веднага се сетихте, че цитирам описанието на Баба Илийца от разказа „Една българка“.

Нейният персонаж е напълно реален. Живяла някога в махалата с кошарите, където отглеждали козе и овце на едно. Пристанала с родното си име Пена в Чelopeк, тя се оженила в Илиевия род и от там започнали да я наричат Илийца.

Малко история

През 1876 г., след гибелта на Ботев, върнатата му чета се спуска от местността „Клено“, по каменистия път през живописната местност „Погледец“, над Чelopeк към река Искър, където при завързалия се бой пада убит Перо Херцеговенеца (втори войвода на Ботевата чета). След Освобождението, един от първите, които идват по Ботевите места е патриархът на българската литература Иван Вазов. През 1899 г. той тръгва от Черепишкия манастир да търси лобното място на войводата. Истински омаян от красивата природа и забулените в тайнственост легенди за българските хвърковати лъвове, той сътворява неповторими

стихове и двата емблематични разказа „Една българка“ и „Дядо Йоцо гледа“. В ханче по пътя писателят научава историята на смелата българка, която, с риск за живота си, помага на ранен Ботев четник. Впечатлен от случката, Вазов написва разказа „В Чelopeшката гора“, който още същата година е публикуван в сп. „Българска сбирка“. По-късно авторът променя заглавието на „Една българка“. Разказът описва подвига на една обикновена българка жена, която рискувайки своя живот и този на внучето си, преодолява много изпитания, за да стори добро – да спаси ранения борец за свобода, като по този начин героинята се превръща в обобщен образ на българското.

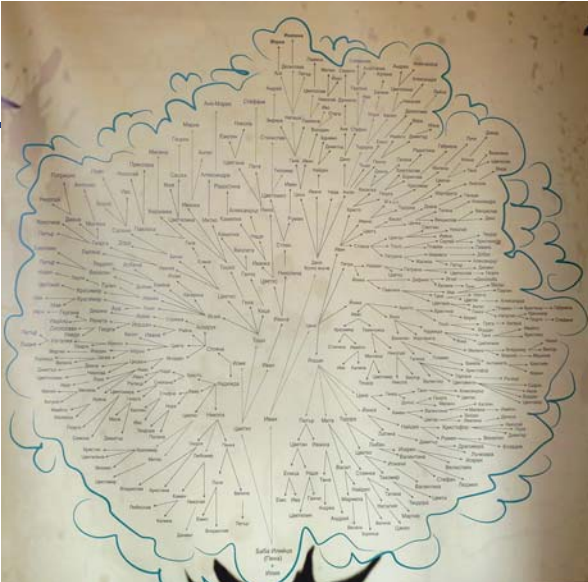
В днешно време

Жителите на Чelopeк не забравят своята смела съселянка и през 2003 г. къщата на Баба Илийца е възстановена от Инициативен комитет на родолюбиви българи и Кметството на селото, с помощта на Община Враца и Мемориален комплекс „Ботев път“, с дарения и доброволен труд на жи-

телите на Чelopeк.

Вече много лета всяка година минаваме с автомобила си през Враца и точно преди пътя за Мездра виждаме табелата Къща-музей „Баба Илийца“ – 6 км. Винаги съм имала желанието да свърнем от главния път и да отидем до село Чelopeк, и, най-последно, това лято реализирах намерението си. По съвсем приличен път бързо стигаме до селото, за което ще спомена по-късно.

Малката красива къща се намира точно в центъра на населеното място, а покрай нея минава пътят за връх Околчица. Музеят е отворен за посетители всеки ден от 8:00 до 17:00 часа. Цената на билетите е символична: 2 лева за възрастни, 1 лев за ученици и пенсионери. Къщата-музей е изградена наново от основите на оригиналната къща на Баба Илийца. Състои се само от една стая, както са изглеждали повечето тогавашни жилища. В дома е подредена богата експозиция от стари предмети на бита и мебели, красиви килими, типични народни носии за този край на България. Всички предмети в къщата са автентични, и са дарени от потомци на Вазовата героиня. Каменните плочи, с които е

Дано Иванов Илиев-
Внукът на баба Илийца

Ботевци поклонници на гости
у дядо Дано след участие в честване на
Връх Околчица на 2-ри юни 1937 г.

облицовано огнището, са взети от дома на баба Илийца. Вдясно на огнището е поставен портрет на дядо Дано – някогашното болно внуче, което старата жена носи на ръце до Черепишкия манастир, за да му четат за здраве. Мъжът всъщност доживява до преклонна възраст. Говори се, че именно той разказвал, че след Освобождението спасеният Ботев четник идвал в селото да търси своята благодетелка, но тя вече била починала. Голям интерес за туристите представлява родословното дърво на прочутата българка. Къщата се стопанисва от общинско предприятие „Туризм и спорт“ към Община Враца.

„Предполага се, че Баба Илийца е родена между 1810–1815. Точната година не се знае, защото за родените по това време, и то от женски пол, не е било задължително записването, разказва уредничката на музея. Следователно, през 1876 г., когато е разбита Ботевата чета е била около 70-годишна. Има двама синове, от които родословното дърво до наши дни наброява 403 души“, продължава увлекателния си разказ Иванка Алексиева, пом.-уредник в музея. Дни след посещението ни, по телевизията бе излъчен репортаж за две наследнички на Баба Илийца, които, макар и вече на почтена възраст, говореха интелигентно и разумно, сякаш благословени в дългия си живот от желанието на смелата си родственичка да стори добро. Няма как да не продължи разказа си за музея, защото бях впечатлена от начина, по който г-жа Алексиева представяше експонатите – когато влязохме в къщата, там вече имаше няколко младежи. Те получиха подробна информация за какво са служили отделните предмети на бита, пробваха на собствените си рамене да носят кобилица с макар и празни съдове – с една дума увлекателният разказ лека-полека се превърна в урок по родолюбие. И това никак не е чудно, защото в последствие разбрах, че такива уроци наистина се провеждат в къщата на Баба Илийца, както и седенки по челопешки с изпълнението на автентични народни песни и ритуали.

С нескрита гордост уредничката говореше за своето село и за всичко постигнато от челопечани, част

от което видяхме и със собствени си очи. Пак с доброволен труд и дарения, само за половин година, е съграден храмът „Св. Димитър“, а в музея беше поставена касичка за финансовото му подпомагане. И ние се включихме със скромна сума в събирането на средства за зографисването на църквата. Влязох и в читалище „Огнище–1930“ – чисто нови модерни тоалетни, уреди за фитнес, всичко пряко боядисано и светещо от чистота. Също толкова чисти бяха и улиците, които, оказва се, през зимата се почистват изцяло от снега, без значение колко са отдалечени от центъра! А сняг със сигурност не липсва, като се има предвид, че селото е във Врачанския Балкан. В градинката до църквата, на сенчица, видях много дечица с родителите си, имаше и модерни, добре заредени магазинчета. Село Челопек организира фестивал на художествената самодейност „Погледец“, фестивал на занаятите „Златни ръце български“ и детския карнавал „Магаренце“ – в миналото селото е било известно с многото си магарета, около 200, които помагали на стопаните си по стръмните планински пътища, днес са останали около двадесетина от животните, известни с ината си. Всичко това, според думите на Иванка Алексиева, с дарения, доброволен труд и... много любов.

Всяка година влизам в България през Северозапада – вместо да се радвам, ми се плаче от това, което виждат очите ми – вече почти не съществуват пътища, някогашните китни села са тъмни и безлюдни, а в сумрака те гледат къщи с празни очи, обърнати някъде назад към невъзвратимото щастливо минало. Страшно и болно! С ръка на сърцето – благодаря на село Челопек – защото неговите жители ми върнаха оптимизма и вярата в якостта на българския дух, в това, че в селото на Баба Илийца българщината е жива и днес.

И тъй като, скъпи читатели, не случайно избрах това заглавие за скромното си писание, се сбогувахме с гостоприемното село и по тесен път в ремонт полекичка потеглихме към Искъра и към Черепишкия манастир, но за него... в следващия брой. ♦